

TRI GRAFIČKA LISTA ELIASA WIDEMANNA U FUNDUSU MUZEJA ZA UMJETNOST I OBRT U ZAGREBU

IM 45/46, 2014./2015.
IZ MUZEJSKE TEORIJE I PRAKSE
MUSEUM THEORY AND PRACTICE

ANTONIA DOŠEN □ Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb

sl.1. Elias Widemann: *Ivan III. Drašković*, bakrorez, 1648., MUO 4712
Fotodokumentacija MUO-a, Zagreb

sl.2. Elias Widemann: *Juraj IV. Drašković*, bakrorez, 1649., MUO 4713
Fotodokumentacija MUO-a, Zagreb

Zbirka grafike Muzeja za umjetnost i obrt izdvojena je iz zbirke slikarstva te stoga nije bila pogodna za posebno profiliranje već je formirana kao dio veće zbirke. S obzirom na takvu (ne)profilaciju, rijetki su primjerci pojedinačnih portreta hrvatskih povijesnih ličnosti visoke kvalitete i očuvanosti. Posebnu pozornost među njima zaslužuju tri portreta austrijskog bakroresca Elias Widemanna (Augsburg, 1619. – Beč, 1652.).

Widemann je djelovao u Beču između 1640. i 1652., kao i u Pragu te u Pressburgu. Sačuvani su mnogobrojni grafički listovi, uglavnom portreta. Iz 1649. postoji niz portreta austrijskih dvorjana te serija portreta mađarskih plemića iz 1652. godine.¹ Činjenica kako zbirka povijesnih ličnosti Hrvatskoga povijesnog muzeja čuva samo devet Widemannovih grafika² (u fundusu od gotovo 2000 portreta) te da Grafička zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice kao jedna od najvećih takvih zbirki u Hrvatskoj sadržava 14 njegovih bakroreza³ upućuje na

važnost triju listova Elias Widemanna koji se čuvaju u Muzeju za umjetnost i obrt, čija Zbirka grafike sadržava manje od stotinu portretnih grafika.

Portreti hrvatskih povijesnih ličnosti u Zbirci grafike MUO-a čine mali dio ukupne građe, a uz portrete obitelji Drašković, najviše je portreta članova obitelji Zrinski i Jelačić⁴. Widemannovi bakrorezi u MUO-u izlučeni su iz Etnografskog muzeja 1934. godine⁵, u kojemu su bili dio Zbirke Salomona Bergera. Na tri pojedinačna portreta koja je potpisao Elias Widemann prikazani su članovi obitelji Drašković: Ivan III., Nikola i Juraj IV. Prema istraživanju Marine Bregovac Pisk, prikazanom u vrlo opsežnom katalogu izložbe *Portreti u Zbirci grafika Hrvatskog povijesnog muzeja* (2008.), portretni su listovi Elias Widemanna poslužili kao predložak brojnim umjetnicima, a prema njegovim portretnim listovima mala je poprsja posebno rezao nizozemski crtač i bakrorezac Mathias van Somer⁶ kao ilustracije za djela *Türkische*

1 Nagler, Georg Kaspar. *Neues allgemeines Künstler-Lexikon oder Nachrichten von dem Leben und den Werken der Maler, Bildhauer, Baumeister, Kupferstecher, Lithographen, Formschneider, Zeichner, Medailleure, Elfenbeinarbeiter, etc.* Auf. 3, Band 24. Leipzig: Schwarzenberg & Schumann, 1835. – 1852., str. 243.

2 Pet listova Elias Widemanna preuzetih iz Kabineta grafike (*Juraj IV. Drašković, Nikola I. Drašković, Nikola I. Drašković, Nikola Földváry, Juraj II. Rattkay, Nikola Zrinski*), uz četiri Widemannova lista koji su se već nalazili u Zbirci (*Pavao Ivanović, Marko Kapilet, Mirko Marković, Petar Mariani, Bregovac Pisk, Marina. Portreti u Zbirci grafike Hrvatskog povijesnog muzeja*. Zagreb: HPM, 2008., str. 9.

3 Od tih 14 grafika nijedna ne prikazuje članove obitelji Drašković.

4 Portret Josipa bana Jelačića, bilo pojedinačni ili skupni, nalazi se na oko dvadesetak grafika.

5 Prema *Djelovodnom protokolu od god. 1934. do 1937.* (nadnevak 57/1934) pohranjenom u Dokumentaciji MUO-a.

6 Djelovao je između 1648. i 1672. Prvi se put spominje u Rotterdamu oko 1649., a zadnji put u Regensburgu 1666. Matrice je vrlo često rezao prema predlošcima drugih autora.

und Ungarische Chronica (1663.) i *Ortelius Redivivus et Continuatus* (1665.).⁷ Litografija iz Zbirke grafike MUO-a koja prikazuje portret grofa Petra Zrinskog (MUO 5311), rad Julija Hühna, vrlo je vjerojatno izrađena baš prema portretu Zrinskoga iz djela *Ortelius Redivivus et Continuatus*, tiskanoga 1665. u Nürnbergu.⁸ Wideman je napravio i izdao dvije publikacije portreta: *Comitium Glorise Centum Qua Sanguine Qua Virtute Illustrium Heroum Iconibus Instructum* (Požun, i.e. Bratislava, 1646.), s ukupno 27 portreta, i *Illustrissimum Hungariae Heroum Icones* (Beč, 1652.), sa 100 portretnih listova.⁹

Razdoblje nastanka triju grafika koje se čuvaju u MUO-u obilježeno je neprestanom turskom opasnošću i strahom od prodora neprijatelja. Stoga su portreti vojnika i vojskovođa (posebno članova obitelji Zrinski) bili vrlo traženi te su brzo stjecali popularnost na tržištu. Portretni listovi u djelu *Illustrissimum Hungariae Heroum Icones* crtani su i rezani između 1642. i 1652., te je svaki označen godinom nastanka.¹⁰ Tom izdanju pripadaju i dvije grafike Eliasa Widemanna, a riječ je o pojedinačnim portretima Nikole Draškovića iz 1651. i Jurja Draškovića iz 1649. Uz oba se imena veže i pri-djev Trakošćanski. Naime, članovi obitelji Drašković su u drugoj polovici 16. te u prvoj polovici 17. st. za svoje zasluge u obrani hrvatskih krajeva, a time i zaštite Beča, stekli naslov baruna, a zatim i grofova s posjedima Trakošćan (1569.), Klenovnik, Medvedgrad, Božjakovina i dr. Prvotno smješteni na području zapadne Like i sa statusom nižeg plemstva, jačanjem svoje moći i utjecaja postali su jedna od najvećih plemićkih loza na sjeverozapadu Hrvatske.

Portret Nikole Draškovića Trakošćanskog (MUO 4711) ima signaturu unutar otiska (d.d.u.): *E. Wideman delin: et sculps*, a u sredini, ispod medaljona s likom plemića, upisana je godina 1651. U samome medaljonu, ispod lika Nikole Draškovića, nalazi se latinski natpis *FORTVNÆ NIHIL / INAVSVM (Sreća pomaže jakima)*. Medaljon s portretom upisan je u četvrtastu površinu s piramidalnim ukrasima. Ovalni medaljon načinjen je od trake s natpisom: *NICOLVS DRASKOWIZ DE TRAKOSTYAN, S.C.ReqM. CVBICVLARIVS. COMES*, a plemić je prikazan u poodmakloj dobi, izbranog lica, dugih sijedih uvijenih brkova i s bradom. Odjeven je u plemićko odijelo (u krznom podstavljeni ogrtač s velikim filigranskim gumbima). Nikola Drašković II. (oko 1625. – 1687.) bio je dvorski sudac koji je prije toga obnašao i dužnost kraljevskog komornika i savjetnika te mošunjskoga velikog župana. Zbog navodnog sudjelovanja u uroti P. Zrinskog i F. K. Frankopana smatralo se da je možda bio otrovan.¹¹

Sljedeći portret iz djela *Illustrissimum Hungariae Heroum Icones* prikazuje Jurja Draškovića Trakošćanskog (MUO 4713). Rad je signiran (d.d.u.): *E. Wideman sculpsit*. U medaljonu ispod plemićeva lika ispisana je deviza: *AVXILIVM DE SANCTO (Pomoću sveca)*, a uokolo medaljona piše: *GEORGIVS DRASKOVITH, COM : DE TRAKOSTAN, EPISC: IAVRINENSIS, S.C.ReqM. CONSILIARIVS*

1649. Medaljon je također upisan u četvrtastu površinu s piramidalnim ukrasima. Juraj Drašković prikazan je u srednjim godinama, kratke tamne kose te dugih brkova i guste brade. Prema Marini Bregovac Pisk¹², list je objavljen u spomenutom bečkom izdanju *Illustrissimum Hungariae* iz 1652., kao drugi od Widemannovih dvaju prikaza Jurja Draškovića.¹³ Juraj IV. Drašković (1599. – 1650.) bio je svećenik i poznati govornik koji je u prvoj polovici 17. st. obnašao biskupsku dužnost u Pécsi, Vácu i Györu.

Uz ta dva portreta iz obitelji Drašković, Widemann je u bakrorezu ovjekovječio i možda najutjecajnijega i najistaknutijeg člana obitelji – Ivana Draškovića (MUO 4712). Autorov potpis nalazi se ispod pravokutnog okvira s portretom (d.d.u.): *Elias Wideman sculp.*. U medaljonu s likom plemića je deviza: *IN TE DOMINE / SPERAVI / 1648. (U tebe se Gospodine uzdam)*. Medaljon je načinjen od trake s upisanim natpisom: *COM: IOAN: DRASKOVITH de TRAKOSTYAN, COMIT: ARV: SVP: COM: REG: HVNG: PALAT: IVD: CVM: S.C.ReqM.INT: CONS: CAM: et per HVNG: LOCVMT*. Ivan Drašković prikazan je kao sredovječan krupni muškarac uvijenih brkova i kratke brade. Odjeven je u dolamu s velikim filigranskim gumbima te u krznom podstavljeni ogrtač preko nje. Na glavi mu je vrećasta kapa. Kao i na već spomenutim dvama listovima, i na ovome je portret u medaljonu smješten unutar četvrtaste površine s piramidalnim ukrasima. Portret je nastao godinu prije Draškovićeve smrti¹⁴ te je poslužio kao predložak Mathiasu von Someru za njegov prikaz Ivana Draškovića.¹⁵ Ivan III. Drašković (1603. – 1648.) bio je hrvatsko-slavonsko-dalmatinski ban i ugarski palatin, poznat po svojim bitkama protiv Turaka u kojima je često izvojevao pobjedu. Zbog obrane Kraljevine od Turaka suvremenici su ga nazivali *defensor Croatiae*, a prema podacima J. Rattkaya, bavio se i prevodenjem nabožnih tekstova s latinskoga na mađarski jezik.¹⁶

Zaključak. Zbirka grafike MUO-a sadržava više od 3000 grafika, među kojima su portreti povijesnih hrvatskih ličnosti samo manja cjelina, a tri lista Eliasa Widemanna koja se čuvaju u njoj ubrajaju se među najranije i najkvalitetnije bakroreze. Zahvaljujući dosad objavljenim publikacijama i izložbama drugih muzejskih institucija, uvelike je olakšan pristup podacima o tom bakrorescu i njegovim djelima koja se odnose na hrvatsko plemstvo. Svrha provedenog istraživanja triju muzejskih listova s Widemannovom signaturom bila je informiranje stručne javnosti, kao i poticaj za daljnje istraživanje pojedinačnih primjeraka grafika koje su svojim značenjem i u usporedbi s primjercima koji se čuvaju u drugim ustanovama svakako zaslužile detaljnu obradu.

LITERATURA

1. Bregovac Pisk, Marina. *Portreti u Zbirci grafike Hrvatskog povijesnog muzeja* (katalog izložbe). HPM, Zagreb, 2008.
2. HRVATSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON, sv. 3. (Č – Đ) (gl. ur. Trpimir Macan). Zagreb: Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*, 1993.

7 Bregovac Pisk, Marina, 2008., str. 21.

8 Usporedba napravljena prema katalogu izložbe (bilj. 2), u kojemu su prikazani portreti Zrinskog autora Julija Hühna i Mathiasa van Somera gotovo identični.

9 Bregovac Pisk, Marina, 2008., str. 21.

10 Jalsić Ernečić, Draženka. *Zbirka Leandriana Muzeja grada Koprivnice: portreti hrvatskih i europskih velikodostojnika*. Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2013., str. 5.

11 HRVATSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON [gl. ur. Trpimir Macan]. Zagreb: Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*, 1993., sv. 3. (Č – Đ), str. 597-598.

12 Bregovac Pisk, Marina (bilj. 2), str. 132.

13 Izvorni prikaz Jurja Draškovića, rad Eliasa Widemanna, izašao je pet godina prije toga u djelu *Comitium Glorise Centum Qua Sanguine Qua Virtute Illustrium Heroum Iconibus Instructum* (Požun, 1647.).

14 Među navedenim Widemannovim radovima u Naglerovu *Neues allgemeines Künstler-Lexikonu* navodi se i taj rad, datiran u 1647. godinu (bilj. 1).

15 Hrvatski povijesni muzej u svojoj Zbirci povijesnih ličnosti čuva Somerov bakrorez (izrezan između 1663. i 1665.) s likom I. Draškovića.

16 HRVATSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON [gl. ur. Trpimir Macan]. Zagreb: Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*, 1993., sv. 3. (Č – Đ), str. 583.

3. Jalsić Ernečić, Draženka. *Zbirka Leandriana Muzeja grada Koprivnice: portreti hrvatskih i europskih velikodostojnika* (katalog izložbe). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2013.

4. Nagler, Georg Kaspar. *Neues allgemeines Künstler – Lexikon oder Nachrichten von dem Leben und den Werken der Maler, Bildbauer, Baumeister, Kupferstecher, Lithographen, Formschneider, Zeichner, Medailleure, Elfenbeinarbeiter, etc.* Auf. 3, Band 24. Leipzig: Schwarzenberg & Schumann, 1835. – 1852.

Primljeno: 25. srpnja 2014.

sl.3. Elias Widemann: *Nikola II. Drašković*, bakrorez, 1651., MUO 4711
Fotodokumentacija MUO-a, Zagreb

THREE PRINTS BY ELIAS WIDEMANN IN THE HOLDINGS OF THE MUSEUM OF ARTS AND CRAFTS, ZAGREB

For students of Croatian history and historical personages, Elias Widemann is one of the most interesting 17th century printmakers, for he included in his two long series of portraits of Austrian courtiers and Hungarian nobles (from 1649 to 1652) several Croatian aristocrats. In the Graphic Art Collection of the Museum of Arts and Crafts there are three prints of this Austrian engraver that, considering the size of the collection and in general the amount of portraits of historical persons in it, make up a valuable part of the holdings.